

Universitätsbibliothek Wuppertal

L. Annaei Senecae Tragoediae

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Amstelodami, 1662

Actus quintus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-770](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-770)

Movit implicitas puer,
Comes audacis viæ.
Quidquid excessit modum
Pendet instabili loco.
Sed quid hoc? postes sonant.
Mœstus & famulus manu
Regius quassat caput.
Ede, quid portes novi.

910

911. *Postes sonant.*] Variant hic libri: sed omnium optime Deltius in quibusdam legi putat: *postes sonat Regior famulus manu, Mœstus & quassans caput.* Idque redaxit Gruterus, quod nunquam potuerit concoquere, *Quatero caput manu.* Sed an concoctu facilius, *postes sonare manu?* Vix putem. Postumus reinere vetus etiam Flor. probatum, modo *quassat, in quassans: mures.* Troadibus: *tum quassans*

caput, Depello somnos, inquit. Medea caput feroci. Quatiens superba motu. Sic igitur accipere postumus: *Postes sonant: Mœstus & famulus manu Regius, (intellige egressus & ipse sonat pectus plangens) quassans etiam caput.* Fortasse tamen scripsit Seneca: *Regius pulsat caput.* Vt Troad. *Tibi nostracaput dextera pulsat.* Gronov. *Postes*] Crepant regia fores, exeunte nuncio. Vide Herc. Oet. vers. 254. *Farnabius.*

ACTUS QUINTUS.

N U N C I U S.

Nuncius Oedipi excæcationis consilium & modum narrat.

Prædicta postquam fata, & infandum genus
Deprendit, ac se scelere convictum Oedipus 915
Damnavit ipse; regiam infestus petens
Invisa propero tecta penetravit gradu;
Qualis per arva Libycus infantit leo,
Fulvam minaci fronte concutiens jubam: 920
Vultus furore torvus, atque oculi truces,
Gemitus, & altum murmur, & gelidus fluit
Sudor per artus. Spumat, & volvit minas,
Ac merfus alte magnus exundat dolor.
Secum ipse sævus grande nescio quid parat, 925

Suif.

915. *Et infandum scelus*] Quod induci sequiorum codicum turba abjecerunt, recolligi jubet Florenti-

nus: & infandum genus. Gronovius 920. *Fulvam*] Proptiè leonum color est.

926. *Quid*

Suisque fatis simile. Quid pœnas moror?
 (Ait) hoc scelestum pectus aut ferro petat,
 Aut fervido aliquis igne vel saxo domet.
 Quæ tigris, aut quæ sæva visceribus meis
 Incurret ales? ipse tu scelerum capax 930
 Sacer Cithæron, vel feras in me tuis
 Emitte filvis, mitte vel rabidos canes.
 Nunc redde Agaven. anime, quid mortem times?
 Mors innocentem sola fortunæ eripit.
 Hæc fatus, aptat impiam capulo manum, 935
 Ensemque ducit. Itane tam magnis breves
 Pœnas sceleribus solvis? atque uno omnia
 Pensabis ic̄tu? moreris? hoc patri sat est.
 Quid deinde matri? quid male in lucem editis
 Gnatis? quid ipsi, quæ tuum magnâ luit 940
 Scelus ruinâ, flebili patriæ dabis?
 Solvendo non es. Illa quæ leges ratas
 Natura in uno vertit Oedipoda, novos
 Commenta partus. supplicii eadem meis
 Novetur. iterum vivere, atque iterum mori 945
 Liceat;

926. Quid pœnas] Verba Oedipi. Farnabius.

927. Vt hoc scelestum] Scribe cum Flor. Quid pœnas moror? (Ait) hoc scelestum. deleta interrogacionis nota, quæ sequenti versui subjicitur. Nam hæc Oedipi verba sunt, ab nuntio relata, & otiosum est 70 Vr. Gronov.

930. Scelerum] Agaves & ceterarum Baccharum. Farnabius.

931. Sacer] Iovi: vel Bacchi factis. vel execrande. Idem. Vel feras in me tuis] Florent. tuas Emitte filvis. Gronovius.

933. Agaven.] Suprà vers. 616. & Thebaid. vers. 17. Farnabius.

936. Breves] Facilis & simplicis mortis. Idem.

942. Solvenda non est illa] Fatua verba, quæ tamen omnes retinent libri. At agnosce ingenium maximi

Grotii in pulcherrima emendatione, quam in margine à manu ejus acceptam libenter & auctori inferibimus & cum lectore communicamus: Solvendo non es. Illa quæ leges ratas Natura, &c. Seipse pergit alloqui; Quas pœnas dabis? non potes solve, quantas debes. Illa Natura, cujus leges in me uno sunt supra omnia exempla violatæ, muretur oportet in supplicia mea. Licinius Nepos apud M. Senecam contr. 33. Vt solvendo sis in pœnas, quoties tibi renascendum est? Ne quis de syllabæ modulo dubitet, sic in Troadibus: magna momento obrui Vincendo didici. Potro optimus & Vossianus, Oedipoda. nam & Oedipodes, Oedipoda dicitur: unde hic ablativus: nam Oedipode tertiæ declinationis. Gronovius.

943. Novor] Filios ex matre. Farn.

Liceat; renasci semper: ut toties nova
Supplicia pendas. utere ingenio miser.

Quod sæpe fieri non potest, fiat diu.

Mors eligatur longa. quærat via,

Qua nec sepultis mistus, & vivis tamen

950

Exemptus erres. morere, sed citra patrem.

Cunctaris, anime? subitus en vultus gravat

Profusus imber, ac rigat fletu genas.

Et flere satis est? hæcenus fundent levem

Oculi liquorem. sedibus pulsi suis

955

Lachrimas sequantur. hi maritales statim

Fodiantur oculi. dixit, atque irâ furit.

Ardent minaces igne truculento genæ;

Oculique vix se sedibus retinent suis.

Violentus, audax vultus, iratus, ferox,

960

Tantum eruentis. Gemuit; & dirum fremens

Manus

946. *Liceat; renasci semper*:] Quid si legas, *licet*, ac *renasci*, inquit Delius. At Gruterus: Vim & mucronem sententiæ auferas, si substituatur hoc: præsertim quum præcesserit, *novetur*. Vult δὲ τοῦ ἡγῶνς repeti τὸ *Liceat*. Fortassis: *iterum vivere atque iterum mori Liber, ac renasci*. Gronovius.

947. *Ingenio*] Vere eo ingenio ad pœnas excogitandas, quo usus es quondam in Sphingis ænigmate solvendo. Farnabius.

951. *Morere, sed citra patrem*] Interpretantur, non uno ictu, ut Laius. Manus illustris viri, *vita patrem*. Sensu meliore, sed qui etiam facile elicitur ex omnium librorum scriptura. Nam *citra patrem*, est non usque eo, quo pater. hoc est, ut è viventium numero abeas. Morere, sed citiote qua si linea quam pater: ne ad patrem pervenias, utque quamvis mortuus sis superstes, & vivum funus circumferate: & denique mortuus eum oculis non contingas. Apud Sophoclem, quum Chorus dixisset, melius ei futurum

fuisse non vivere quam cœcum vivere, respondet Oedipus: Ἐγὼ γὰρ ἔκ οἱ δὲ ὄμματα ποιοῖς βλέπων. Πατέρα ποῖ ἂν παρθείδων εἰς ἀδὲς μῦθων. Vbi notat Scholiastes: οἱ Ἕλληες τοιαύτην εἴηον δόξαν, ὡς εἶτε τυφλὸς τις, εἴτε βλέπων ἐτελεύτησεν, τοῦτ' ἔστιν ἐν ἀδὲς λῶ. Gronovius. *Citra*] Non uno ictu, ut Laius. Farn.

952. *Subitus an vultus gravat*] Lege cum Flor. *subitus en vultus*. Gronovius.

856. *Maritales*] Ἐρῶν ἄνοσις ἢ γάμος ἀνομίμης δαδῆρος. ex conspectu enim amor. hi, quibus placuit mater, vel qui illius amorem conciliavere. Farnabius.

959. *Vix se*] Consilii & in penas parati. *Idem*.

960. *Mutus, iratus, ferox, Tantum eruentis*.] Quod è duobus scriptis erutum probavimus olim: *audax vultus, iratus, ferox; Tantum eruentis. Gemuit*, &c. id totidem literis confirmavit optimus liber. Vide, si tanti est, Observ. 2, 19. Gronovius.

Manus in ora torfit. at contra truces
 Oculi steterunt, & suam intenti manum
 Ultro insequuntur. vulneri occurrunt suo.
 Scrutatur a vidus manibus uncis lumina. 965
 Radice ab ima funditus vulfos simul
 Evolvit orbis. hæret in vacuo manus,
 Et fixa penitus unguibus lacerat cavos
 Alte recessus luminum, & inanes sinus;
 Sæviturque frustra, plusque quam fat est furit; 970
 Tantum est periculum lucis. attollit caput,
 Cavisque lustrans orbibus cæli plagas,
 Noctem experitur. quidquid effossis male
 Dependet oculis, rumpit; & victor deos
 Conclamat omnes: Parcite (heu) patriæ, precor: 975
 Jam iussa feci. debitas pœnas tuli.
 Inventa thalamis digna nox tandem meis.
 Rigat ora fœdus imber, & lacerum caput
 Largum revulsis sanguinem venis vomit.

965. *Manibus*] Digitis, unguibus. *Farnabius.*

967. *Orbes.*] Κύκλους. ita Soph. ὄφθ' ἐπιπέσειν ἀπὸ τοῦ τῶν οὐτῆ' κύκλων. Sphærica autem seu orbicularis forma oculo data est, quo celerius & facilius revolutus objecta apprehendat, urque sufficiat cuius quantitati capiendæ perpendicularibus lineis à visis in centrum oculi concurrentibus. *vel orbis* hic cape sinus, in quibus oculi. *Id.*

968. *Cavos, &c.*] Etiam in oculo-

rum sinus & globos, cum satis fuisset araneæ telam, vel pupillam effodisse. *Idem.*

971. *Tantum*] In tantum lucem exodit. tam attente caveat, ne quid sibi lucis relinquatur. *Idem.* *Attollit*] More lustrantis & suspicientis. *Idem.*

973. *Noctem*] An penitus sit cæcus, *Idem.*

976. *Iussa*] Quod voluistis. *Idem.*

978. *Rigat*] Hæc nuncius ex sua persona. *Idem.*

C H O R U S.

Chorus iste ex disciplina Stoicorum (qui omnia, imo Deum ipsum subjiciunt inevitabilibus fati) excusari Oedipum vult.

Fatis agimur. cedite Fatis. 980
 Non sollicitæ possunt curæ
 Mutare rati stamina fusi.

Quid-

982. *Stamina*] Hercul. Fer. vers. 558. *Farnabius.*

2 4

984. *At-*

Quidquid patimur mortale genus,

Quidquid facimus, venit ex alto:

Servatque suæ decreta colûs

Lachesis, durâ revoluta manu.

Omnia certo tramite vadunt.

Primusque dies dedit extremum.

Non illa deo vertisse licet,

Quæ nexa suis currunt caufis.

It cuique râtus, prece non ulla

Mobilis, ordo. multis ipsum

Metuisse nocet. multi ad fatum

Venêre suum, dum fata timent.

Sonuere fores, atque ipse suum

Duce non ullo molitur iter

Luminis orbus.

985

990

995

984. *Alto:*] Fato seu providentia divina. *vel ut illi*, ex constellatione. *Farnabius.*

986. *Lachesis,*] Vna è Parcis, fatum. *Idem.* *Dura*] Inexorabili, immutabili. *Idem.*

987. *Omnia certo tramite vadunt.*] Pauci *scpto*: optimus & cæteri, fere omnes, *secto*. Itaque putem fuisse, *recto*: quod est directo & præstituto. *Regi & dirigi* ut fines, ita viæ & itinera proprio verbo dicuntur. Sed & ventustiores libri minuto caractere inter

R & S vix ponunt differentiam. *Gron.*

988. *Primusque*] Horoscopus genethliacus ex situ & nativitatis hora. *Farnabius.*

989. *Non illa*] *Quod fore paratum est, id summum exuperat Iovem.* *Stoice.* *Idem.*

990. *Quæ nexa*] Quæ proveniunt ex serie & ordine causarum. *Idem.*

993. *Multis ipsum Timuisse nocet.*] *Flor.* *Metuisse.* Recte: nam sequitur: *dum fata timent:* & nihil in repetitione momenti. *Gronovius.*

OEDIPUS. CHORUS. JOCASTA.

Jocasta se interficit. Oedipus excæcatus in exilium abit.

Oed. Bene habet, peractum est. justa persolvi patri.

BJuvant tenebræ. quis deus tandem mihi

Placatus atra nube perfundit caput?

1000

Quis scelera donat? conscium evasi diem.

Nil, parriçida, dexteræ debes tuæ,

Lux

1000. *Atra*] Cæcitatæ caligine. *Farnabius.*

1001. *Donat?*] *Dono remittit?* *Idem.*

1003. *Vul-*

Lux te refugit. vultus Oedipodem hic decet.

Chor. En ecce, rapido sæva profiluit gradu

Jocasta vecors: qualis attonita & furens 1005

Cadmea mater abstulit gnato caput,

Sensitve raptum. Dubitat, afflictum alloqui

Cupit, pavetque. jam malis cessit pudor.

Et hæret ore primo vox. *Joc.* Quid te vocem?

Gna-

1003. *Vultus Oedipodem hic decet.*] Florent. *Oedipodam.* Lege: *Oedipoda*, accusandi casu Græcæ terminationis. *Gronovius.*

1005. *Qualis*] *Qualis* Agave, ubi furens filio caput abstulisset moxque ad te reverfa facinus sensisset, attonita stetit; talis hic Iocasta. vid. sup. v. 443. *Farnabius.*

1007. *Sensumve raptum traxit*] *Lip*-*psianus* & optimus Florentia: *Sensiveraptum.* *Dubitat, afflictum alloqui* *Cupit* pavetque. Egregie, inquit *Gruterus.* Profecto egregie: sed & vere: nam aut furentis Agaves Bactheo inflictu & Penthea discerpentis, aut (& vel maxime) postea dolore furentis & attonitæ, postquam quid fecisset agnovit, adfectum & habitum vulc in Iocasta fuisse. Ut *Lucanus* lib. 7. *Nec magis attonitos animi sensere tumultus, Cum fureret Pentheus, aut cum disisset Agave.* Sic recte scribitur vir summus, sed perperam interpretatur: Nec magis extrenati erant aut Pentheus, cum Agave fureret, aut ipsa Agave, cum furete desisset: additque: quod præcessit, cum fureret, est *ἄπο δ' ὄγμου*, & ex posteriori supplendum *Agave.* Tam infelicitæ contorta oratio sine exemplo est, & nulla potest figura defendi. Ipsum Penthea furentem facit fabula.

Virgilius: Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus, *Et solem geminum & duplices se ostendere Thebus.* Vide *Euripidis* *Bacchas*, quas & *Virgilius* respexit: præcipue ista: *Καὶ μὲν ὄσπυ μοι δὲ ὀμῶν ἡλίας δοκῶ, Διόσκου ἰ Θύβας, ἃ πῶλισσι ἐπ' ἰάσσοι. Καὶ τῶν ἠμῶν αἰσθῶν ἡ-*

ἡσθῶν δοκῶν, &c. Tumulus igitur mentis dicit aut Penthei, cum furebat, aut Agaves, cum furete deserat. *Seneca* vero *Agave* utraque in exemplum utitur: profilit Iocasta, qualis aut Agave insiluit in Penthea; aut mox eum directum agnovit. Tamen *Gruterus* non auctus est egregiam se iudice lectionem recipere. Quam raro discrepent membranæ in vocibus notis, neque *Pall.* variant à *Delrianis*, suspicet late-
re remotius ulcus, inquit. Prior ratio falsa revincitur innumeris exemplis vel eorum, quæ ex optimo *Flor.* protulimus: posterior nihil efficit, quippe omnes illi codices, & mille alii, *Lippsiano* pejores. *Vulgarum* factum est, absonum, absurdum. *Traxit*, ex nulla historia est. Nihil otiosius aut magis supervacaneum illo: *Sursumque raptum traxit.* *Delrius* probat meliora; sed male, *Dubitat*, intelligit de matre Penthei: id enim ad *Iocastam* solam refertur. *Gronovius.*

1009. *Cupiant & horrent ora*] Et hic solus verat *Lippsianus* codex, quem tamen nemo postea hic mentione dignum censuit: nisi quod vir doctus niixtum ex bonis malisque libris: *Cupiant, sed hærent ora.* Tu vero omnia refinge ex arbitrio principis & secundi *Melissei* libri: *Tam malis cessit pudor, Et hæret ore prima vox.* *Joc.* *Quid te vocem?* Nihil hic conjecturarum, ne *Lipsi* quidem modicam ferimus. *E* *Choro* aliquis faciem & animum *Iocasta* breviter effingit: *Profiluit* incerta animi & dubia, *Oedipum* affari, an non, debeat: velit quidem, veretur tamen: tandem loquacia & garrula ma-

Gnatumne? dubitas? gnatus es. gnatum pudet. 1010
 Invite loquere gnate, quo avertis caput,
 Vacuosque vultus? *Oed.* Quis frui & tenebris vetat?
 Quis reddit oculos? matris (heu) matris sonus.
 Perdidimus operam. congredi fas amplius
 Haud est. nefandos dividat vastum mare, 1015
 Dirimatque tellus abdita: & quisquis sub hoc
 In alia versus sidera, ac solem avium
 Dependet orbis, alterum ex nobis ferat.
Joc. Fati ista culpa est. nemo fit fato nocens.
Oed. Jam parce verbis, mater, & parce auribus. 1020
 Per has reliquias corporis trunci precor,
 Per inauspicatum sanguinis pignus mei,
 Per omne nostri nominis fas & nefas.
Joc. Quid, anime, torpes? socia cur scelerum dare
 Pœnas recusas? omne confusum perit, 1025
 Incesta, per te juris humani decus.
 Morere, ac nefastum spiritum ferro exige.
 Non si ipse mundum concitans divum sator

Corufca

la evicerunt tacitum pudorem: jam primam vocem ore lento conatur. Et statim illa: *Quid te vocem?* Gronovius.

1010. *Gnatum pudet?*] Tollenda nota interrogationis. Res ex gestu nocenda. Ad vocem Iocasta quassat caput & avertitur Oedipus. Ideo illa: *dubitas?* &c, certe *gnatus es*: non enim puderet, nisi gnatus esses: ille ipse pudor tuus argumento est te filium meum esse, & recte sic appellari. Itaque estis nobis, *Invite loquere gnate*. ita enim plane liber optimus, nec habeo, cur spernam. Vulgo: *Immitis oro Idem.*

1011. *Quo avertis*] *Audita Iocasta, avertit se Oedipus.* Farnabius.

1012. *Quis frui*] *Quisnam tu es, qui interdiciis mihi fructum capere, quem ex cœcitate percepisse mihi visum sum?* *Idem.*

1013. *Quis reddit*] *Quis per aures ingerit mihi mala, quorum notas ne viderem, effodi mihi oculos?* *Idem.*

1014. *Perdidimus*] Nil profeci oculos eruendo, cum etiam dum audiam. Vide Thebaid. vers. 226. *Idem.*

1016. *Tellus*] Alterum Hemisphærium. *Idem.*

1018. *Orbis,*] Alterum orbis latus aliis sideribus notum. utque dicunt poetæ, *alio sole calens, Et alio sub sole jacens.* *Idem.*

1021. *Corporis trunci precor,*] *Flor. peto.* Et mox: *fas ac nefas.* Et, *Morere & nefastum.* Gronovius.

1022. *Inauspicatum*] Infelicem prolem, liberos. Farnabius.

1023. *Fas*] Matris & filii. *Idem.* *Nefas,*] Vxor, mariti, &c. nefanda inter nos nomina. *Idem.*

1024. *Quid,*] *Se ad pœnas de se suspendendas excitat.* *Idem.*

Corufca favâ tela jaculetur manu,
 Umquam rependam sceleribus pœnas pares 1030
 Mater nefanda. mors placet. mortis via
 Quærat. agendum, commoda matri manum,
 Si parricida es. restat hoc operi ultimum.
 Rapiatur ensis. hoc jacet ferro meus
 Conjux. quid illum nomine haud vero vocas? 1035
 Socer est. utrumne pectori infigam meo
 Telum? an patenti conditum jugulo imprimam?
 Eligere nefcis vulnus. hunc, dextra, hunc pete
 Uterum capacem, qui virum & gnatum tulit.
 Chor. Jacet perempta. vulneri immoritur manus; 1040
 Ferrumque secum nimius ejecit cruor.
 Oed. Fatidice te, te, præsidem veri Deum,
 Compello. solum debui fatis patrem.
 Bis parricida, plusque quam timui nocens.
 Matrem peremi. scelere confecta est meo. 1045
 O Phœbe mendax, fata superavi impia.
 Pavitante gressu sequere fallaces vias,
 Suspensa plantis efferens vestigia.
 Cœcam tremente dextrâ noctem rege.
 I, gradere præceps, lubricos ponens gradus. 1050
 I, profuge, vade. siste, ne in matrem incidas.

Qui-

1029. *Tela*] Fulmina. *Farnabius*.
 1033. *Restat*] Ut matrem etiam occidas. *Idem*.
 1034. *Ensis*.] Quem modo Oedipus abjecerat. *Idem*.
 1035. *Conjux*.] Latus conjux meus, imo socer; namque filio ejus nupti. *Idem*.
 1038. *Vulnus*.] Locum vulneri. *Id.*
 1039. *Qui virum & gnatum tulit*.] Flor. Voss. & omnes fere, & gnatos, ut voluit Gruterus. Sed frustra *καὶ τὸ γένος* in verbo quærit. Immo, si quid video, scripsit Seneca: *qui virum & gnatum tulit*. Gronovius.
 1042. *Te fatidice, te præsidem*] Nu-

merosius liber optimus: *Fatidice te, te præsidem*. Innuunt & hoc vulgares scripti, quibus plerisque pronomen à fronte abest damno versus. *Idem*. *Te fatidice*.] Te ridiculum deum falsitatis arguo, qui fore prædixisti, ut patrem occiderem. sed jam & matri necis causa fui. *Farnabius*.
 1047. *Sequere fallaces vias*.] Flor. *fallentes*. Erroribus te committe. *Id.* *Fallaces*] Asperas, præcipites, cæco ignotas. *Farnabius*.
 1049. *Cæcam*] Vias baculo prætentans explora. *Idem*.
 1051. *In matrem*] In matris cada-ver. *Idem*.

Quicumque fessi corpore & morbo graves
Semianima trahitis pectora, (en fugio, exeo)
Relevate colla. mitior caeli status

Post terga sequitur. quisquis exilem jacens 1055

Animam retentat, vividos haustus levis

Concipiat. ite, ferte depositis opem.

Mortifera mecum vitia terrarum extraho.

Violenta fata, & horridus morbi tremor,

Maciesque, & atra pestis, & rabidus dolor 1060

Mecum ite, mecum. ducibus his uti libet.

1052. *Quicumque*] O Thebanipese laborantes. *Farnabius.*

1053. *Semianima trahitis corpora,*] Florentia: pectora. semivivo pectore ægum spiritum ducitis. *Gronovius.*
Fugio,] Prout jubet oraculum. *Farnabius.*

1057. *Ite, ferte depositis opem.*] De quorum salute & vita desperabatur. *Idem.* *Depositis,* desperati, vel salutis desperata, ut *Servius* & *Afconius.* *Virg.* *Ile ut depositis proferret fata parentis.* *Fabritius.*

1058. *Mortifera mecum*] Id est quod prædictum fuerat, versu 630. *Commelin.* *Vitia terris extraho.*] *Flor. terrarum.* *Gronovius.*

1059. *Et horridus morbi tremor,*] Si blandiebatur admodum, quod in quinque invenit *Græterus* & *Scholiasse,* *morbi tremor,* cur receptum non est: Certe sic & liber optimus: & profecto non mortui tremunt, sed infirmi. *Gronovius.*

1051. *Ducibus*] *Mihi cæco* hi pro ducibus erunt. *Suprà 652.* *Farnabius.*

